

texty

číslo 13
č. jaro 1999

Úvodník:

Potíže s koncem jara na počátku léta

kdyby bývalo plné jaro a nebylo by třeba používat conditionel passé, díval bych se z okna a psal:

Pánové¹⁾,

nad Potůčky ve Vsetíně, tam kde se kopec podobá starcově hlavě s ustupujícími vlasy, ale stále ještě patrnou zalesněnou střední částí, rostou kropáčky. Boty se tam poloslyšitelně boří do bláta, chůze zanechává stopy a vzpomínky nejen vizuální, ale též akustické. Tudy chodila a o těchto místech mnohokrát mluvila vsetínská rodačka, pražská výtvarnice něžné ruky Kornelie Němečková. Představuji si, že při chůzi měla záhadný úsměv, za nímž bylo skryto mnoho příběhů s dobrým koncem. Při vzpomínkách to bylo jinak, a to se přihází, o tom vím. Věci, kropáčky a veškerá místa nad Potůčky viděla z obrácené strany, ale zvětšovací sklíčkem slzy. Ano, je to sentimentální, pánové, ale takoví už jsme. Milan Kundera by z našeho lyrismu radost neměl. Protože lyrismus manipuluje a dravě se zmocňuje duše, která má být svá. Ale určitě i Milan Kundera by si s radostí poslechl Jarmilu Šulákovou, která má letos, už v plném létě, a tedy v čase následujících Textů, 70 let. Zpěvačka Jarmila Šuláková má stoletý hlas ve smyslu stoleté vody. Takový se rodí opravdu výjimečně. Je to též, který má v sobě tytéž kropáčky, tytéž stopy ve stejných místech nad Potůčky.

Pánové, kdybych se vrátil ke conditionel passé a nečužel za plného jara do kopců, z nichž jeden se podobá starcově hlavě s ustupujícími vlasy, rozběhl bych se ve Vsetíně nad Potůčky, byl bych se rozběhl a poslouchal. Ale co byste s jarními Texty dělali nad Potůčky v takřka plném létě, které se zatíná do slov jako skoro lyrická vzpomínka?

Framboise

¹⁾ Pány jsou myšleni především redaktoři Textů, tedy pánové Hrabal, Kočík, Kotrla seřazení podle abecedy

Obsah:

úvodník

Framboise: Potíže se koncem jara na počátku léta___2

poezie

Vojtěch Kučera: *** ___4

Sabina Rudenková: *** ___5

překlad

Imre Oravec: Vyznání; Zpovídání starců, Vál___6_9

studie

Jiří Hrabal: Lévinasova etika odpovědnosti k druhému (dokončení)___10_13

Ivo Štefan: Rituály spojené se smrtí___14_15

comics

Michal Jareš: ___16_17

próza

René Kočík: Chilský deník___18_21

rozhovory

O **H. Bustosi Domecquovi** jeho stvořitelé (A. Bioy Casares a J. L. Borges)___22_23

Rozhovor s **Miroslavem**

Machalou___24_26

recenze

Jana Pátková: Šťastný věk mýtu neskončil!___27_28

Michal Jareš: Popel, kocovina a vyčichlý parfém___27_28

Michal Jareš: Mysofilie diváka___29_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. (0657) 643567
pkotrla@post.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
Vsetín 755 01
tel. (0657) 619531
knihkup@vsnet.cz

www.inext.cz/vt/texty/default.html

Registrace u referátu kultury OkÚ Vsetín pod číslem VS-044/1999

VOJTĚCH KUČERA

Zimní večer

Přicházíš,
ruce vyplašené,
donedávna ještě tisklé
mrazem
a taky tváře
zpod jeho úst ti teprve tají.

Nežárlím.
Mezi zuby mi kvetou
zbytky ořechů,
co přinesla jsi v dlani.

Duto

Bolím se, přibíble
nocí plápolám.

Přicházíš ve spánku.
Někdy si povídáme,
při milování
mi rukou sevřeš záda,
nebo se směješ,
usmíváš.

Chtěl bych tě nehledat.

Samomluva

To není báseň,
pár slov, pár čárek,
tečka.

Fotky jsem spálil.
Zbylo mi všechno.
Jak jinak.

*(Spoluzakladatel poetického magazínu
Weles, jehož je od roku 1999 šéfredaktorem.)*

SABINA RUDENKOVÁ

***

A dnes Ťa privítam
Ruka veľká
a rozochvelá
uhýba očami
a duša ticho kričf
Zakrývame rozochvelosť
v špinavosti mamutieho mesta
Mičanlivosť milovania
Priletí krídlo Tvojej ruky
keď ich pomeráme
šťastní a ostýchaví
v dotykoch
sa rozlúčime
vnútri späť ešte nevediac

***

Nemé obklopovanie
Míkke
Nikdy nie si sám
aj keď to najviac
prežívaš
Chcem sa dívať ako si
ako jestvuješ ako unavene
a míkvo vznešene čítaš
a fajčíš
Tichúnko priehľadne Ťa
obklopovať
Neznáme chvenie osikových
lístkov v ríši pavučín
svojou krehkosťou
nenechám Ťa padnúť
snáď v momente rozpadu
príde poznanie a
zdanlivo
dávno mŕtve babie leto pavúkov
Ťa zachráni

(studentka slovakistiky a japanologie)

IMRE ORAVECZ

Současný maďarský básník, potomek emigrantů z roku 1956. Žije ve Spojených státech. Ve své tvorbě se vrací zejména ke světu maďarské vesnice, kde prožil dětství a kam se nyní vrací. Ukázka jeho básní u nás vyjde v připravované antologii současných maďarských básníků.

Vyznání

Jste tady,
mí příbuzní,
vy, takzvaný lid dělný,
odpočíváte tady na hřbitově,
tady na chladném, severním úbočí,
nad loukou,
v řadě, pěkně popořádku,
těsně vedle sebe,
někdo má náhrobek, někdo prostý kříž,
kamkoliv podívám se,
všude vás vidím,
dole, nahoře, vpravo, vlevo,
uprostřed, na vršku, u cesty,
všude jste vy,
přikrývá vás země,
Taková spousta, tolik je vás pohromadě,
do vsi byste se ani nevešli,
kdybyste vstali teď a odešli tam,
a jak ležíte nehybně,
ale nalopotili jste se,
ale nasnažili jste se,
aby bylo více,
aby bylo lépe,
nevzpírali jste se, ani nebouřili,
nemukali jste ani,
i to strpíte ještě,
aby vykopali, aby rozházeli vaše kosti,
mnohé z vás jsem zažil,
několik starců stále nosím v srdci,
protože na mne v dětství vlídně
promluvili,
o *žních* mi dali jablíčko,

anebo ukázali,
jak se plete bič,
ale všechny jsem vás neznal,
vždyť vás sem přinášeli celá dlouhá
století,
a ještě jsem nebyl ani na světě,
když se většina vašich hrobů ztratila,
nadobro zmizevši v trávě,
přece však nejste mi cizí,
jako bych se setkal s každým z vás,
jednou nebo víckrát,
jako bychom spolu něco chtěli, dělali,
něco mám s vámi společného,
patřím k vám,
pocházím od vás,
od vás mám ruce, hrudník, záda, nohy,
a snad i nadání,
psát básně,
jsem takový, jako jste byli vy,
dokud jste ještě žili,
a toužili a doufali,
stejně tak tvrdohlavý a sebevědomý,
mám stejné nedostatky, ctnosti,
mám sklony k mrzutosti, sklíčenosti,
umím však snít, taky být smělý,
je ve mně síla a vytrvalost, když si něco
vezmu do hlavy,
popadnu se s tím do křížku,
a když se podaří,
mám radost,
o světě přemýšlím stejně jak vy,
než jste z něj odešli,
nerozumím mu,
ale snažím se,
a ctím zákony,
máme i stejné vzpomínky,
pšeničný lán na Petra a Pavla,
humna za měsíčné noci,
mihnutí dívčího lýtka při sklízení konopí,
ve všem jsme stejní,
a doufám,
i v tom se s vámi podělím,

že sem přibudu,
až nadejde můj čas,
že tady pro mne bude mezi vámi místo,
a budu s vámi moci mlčet.

Zpovídání starců

Kam jste se poděli, vy dávní starci?
Ve které zemi žijete? Kde, pod jakým
nebem je váš domov? Kterým směrem
ta země je? Hornatá nebo rovná?
Jaká je půda? Úrodná, chudá?
Jak se jmenuje vaše vesnice? Kde v ní
stojí vaše domy? Kde je komora,
kde spíte? Není příliš vlhká, není tam
příliš velký průvan? Čím se přikrýváte?
Mění vám slámu ve slamníku?
Jací jsou na vás mladí?
Váží si vás? Poslouchají vás?
Nebo jste na cestě? Stravujete se
pravidelně? I tam sedíte
v čele stolu? Jíte s ostatními nebo zvlášť?
Vaří vám dobře nevěsta? Přidává nebo
křiví pusou, když si naberete podruhé?
Jaký peče chleba? Máte dost
brambor, kaše, kyšky? Jaký je
přípecek, kde sedáváte?
Je venku lavička? Poslouchá vás někdo,
nebo si s vámi povídá? Smí se uvnitř
kouřit, plivat na podlahu? Jestlipak hulíte,
máte zažloutlé zuby? Holou rukou
připalujete si dýmku uhlíkem anebo
ji zapálíte papírem z novin? Jestlipak jsou
čisté
váše kalhoty? Jestlipak vám perou?
Utíráte si nos, když
vám z něho kape? Máte truhlu,
kde máte své věci?
Třesou se vám ruce? Jestlipak si pořežete
při holení tvář?
Kam věšíte řemen na broušení břitvy?
Je tam hlavní trám, moučnice, výklenek?

Je tam kalendář? Jestlipak nepotřebujete
brýle?

Kam dáváte zouvák,
pásku na kníry? Jsou tam vnoučata?
Jestlipak je máte rádi? Vyprávíte jim
pohádky?

Děláte jim hračky? Pociťujete
změny počasí?

Jestlipak můžete spát
v noci? Jaké zvuky slyšíte,
co vidíte, když se posadíte na loži
a hledíte do tmy? Jestlipak vzpomínáte
na život? Doléhají na vás vzpomínky?
Litujete se snad? Jestlipak
chodíte na procházku? Nahlížíte do stáje?
Trefíte se nohama do bot?

Ozýbá vás bez onucí? Jestlipak je tam práh
o nějž zakopáváte? Děláte rámus?

Bojíte se? Máte hůl? Jestlipak máte psa
na dvoře? Jestlipak voláte ho k sobě,
jestlipak ho podrbete za uchem? Jaký je
stín

vahadla studny za úplňku? Jaké jsou
nahoře

hvězdy? Jestlipak mžikají? Podíváte se
vzhůru

na nebe, než se odbelháte dovnitř?

Je tam samota, zánik?

Jaké je to, být tam starý?

Vál

Z maminčina válu jsem dnes málem
udělal krmítko,

už jsem ho vytáhl,
a zrovna chtěl ho rozřezat,
najednou jsem se zamyslel,
a dal ho zpátky na místo,

i když už nikdy na něm nikdo neuválí těsto
a není vlastně ani v použitelném stavu.

(z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut)

LÉVINASOVA ETIKA ODPOVĚDNOSTI K DRUHÉMU (dokončení)

Jiří Hrabal

Tvář

Setkání tváří v tvář je podle Lévinase záležitost etická, je to mravní uvedení v pochybnost. Tvář nelze totalizovat, tzn. nelze ji vlastnit ani uchopit, nemůže se stát myšlenkově pojatelným obsahem. Tvář je význam bez kontextu; obvykle má význam nějaký kontext, věc nabývá smyslu vztahem k jiné věci. V případě tváře jde o smysl sám o sobě. Člověk není vnímán jako „někdo“, např. profesor filosofie, ale jako Ty.

Tím, že tvář ke mně mluví, vybízí mne ke vztahu, který realizován v rozmluvě, jejímž prvním slovem je závazek, není totalitou, jak ukážeme později. Tvář ve své nahotě, již na nás působí (nikoli tím, že vidíme ústa, nos, oči ap., což by spíše nabádalo k zpředmětnění tváře), v první řadě vystavuje „cosi esenciálně bědného“, ale též zároveň přikazuje: „Nezabiješ“. Lidé, kteří se účastnili války, vědí, oč snazší je zabít člověka, jehož tvář nespatri. Druhý mi nečelí silou, ale svou transcendentí; v epifanii tváře se mi vyjevuje idea nekonečna (dle Lévinase je tvář manifestací boha). Je zřejmé, že zabít druhého je možné. Ono „nezabiješ“ není samozřejmě ontologickou nutností, neznamená že vraždu nelze uskutečnit, ale je etickým požadavkem, jenž přetrvává i přes porušení zákazu ve formě špatného svědomí. Zabití Druhého je totální rezignací na pochopení jeho jinakosti, tím, že jej zabiji, neovládnu ho, nepojmu jej do své stejnosti, ale zničím.

Druhý se mi ve své tváři ukazuje jako nárok, jsem jím osloven a vyzván a zároveň zpochybněn tím, co stojí mimo mě.

Nesnadná svoboda a odpovědnost k Druhému

Všichni lidé jsou si rovni, každý člověk je svobodný. To bývá základní premisa etického uvažování, ačkoli Raymond Aron poukazuje na to, že dosud nebyl nalezen takový politický model, který by rozvíjel svobodu, aniž by potlačoval rovnost a naopak. Všimněme si nyní však Lévinasovy problematizace této teze.

Jak jsme uvedli výše, člověk je jinakostí Druhého zpochybněn, neboť Druhého nemůže ovládnout. Ke zpochybnění je zapotřebí exteriority, nemůže k němu dojít ve spontánním egoismu Stej-

ného, tzn. vlastněním nebo poznáním. Druhý se brání pohlcení do identity Já, je absolutně přesahující každou ideu, kterou o něm mohu mít, proto se jej nemohu zmocnit. Jen skrze ideu nekonečna, tj. ideu dokonalého, člověk nahlíží svou vlastní nedokonalost.

Idea nekonečna je, spíše než ideou, touhou, je počátkem mravního vědomí, které problematizuje svobodu. „Mravnost začíná tehdy, když svoboda namísto toho, aby samu sebe ospravedlňovala, pocítuje sebe samu jako arbitrární a násilnou.“ (TaN) Vztah k Druhému se neodehrává jako vztah vlastnění, tedy jako svoboda. Lévinas hovoří v souvislosti se svobodou o „imperialismu Stejného“, který svou identitu přenáší na to, co ji popírá. Tím, že přijmu Druhého, uvedu svou svobodu v pochybnost. Svoboda druhého má být pocítována jako nadřazenost, jež pochází z jeho transcendence. Existence Druhého však podle Lévinase není proti mé svobodě, jak by se domníval Sartre, ale naopak, h ustavuje ji. Rovněž Paul Ricoeur pojímá svobodu spíše jako „určitou možnost a zároveň překážku, jako neustálé vyjednávání, a ne jako nějaké absolutno, jak tomu chtěl Sartre“.

Lévinasova výtko západní filosofii, potažmo ontologii, která zazněla již v úvodním mottu této práce, totiž že převáděla Jiné na Stejné, je výtkou preferování svobody, která je procesem ztotožňování Stejného. Lévinas míní, že ontologicky poznat neznamená nic jiného, než uchopit jsoucno stojící proti mně tam, kde se nechává chytit, kde se stává pojmem a připravit jej tak o jeho jinakost. Ontologie spočívá v uchopení individua v jeho obecnosti, nikoli v jeho individualitě. Proto se vzhledem k této ambici ontologie potlačit či přivlastnit si Jiné domnívá, že je nutné, aby ontologii předcházela metafyzika založená na Touze po exterioritě, po Nekonečnu, po Bohu, která respektuje jinakost Druhého, která je přijetím Jiného Stejným a zároveň zpochybněním Stejného Jiným. „Toto zpochybnění mé spontánnosti přítomností Druhého nazýváme etikou.“ (TaN)

Oproti J.-P. Sartrovi, jenž sice sdílí Lévinasovu ideu, že každý člověk je odpovědný za každého dalšího člověka, klade Lévinas tezi: odpovědnost předchází svobodě; odpovědnost tedy přesahuje lidské rozhodování i bytí. Člověk se zde nedefinuje jako myslící subjekt (cogito), ale je vymezen právě onou nekonečnou odpovědností, již „se nelze zbavit nikdy. Je to odpovědnost, která nikdy nekončí a kterou jsem si nezvolil, odpovědnost proti mé vůli: odpovědnost rukojmího“ (EaN). Lidská subjektivita značí „bytí-pro-druhého“.

Lévinas kritizuje klasickou koncepci svobody, postavenou především na Rousseauově *Společenské smlouvě*, kde je svoboda chápána jako autonomie mravní a politická. Nedostatek tohoto pojetí však podle Lévinase nespočívá v tom, že je omezena svobodou druhého člověka, ale v tom, že postrádá spravedlnost a neukotvuje v sobě mravnost. Lévinas se pod vlivem hebrejské tradice domnívá, že mravnost se nezakládá na autonomii, ale na neustálém vědomí odpovědnosti k druhému, na upřednostňování druhého. Tímto heteronomním pojetím svobody se Lévinas staví proti celé filosofické tradici. Svobodu chápanou jakožto nesnadnou – „difficile liberté“ – pak pojímá jako „vyvolení“: „původně je to výraz vědomí nezrušitelného příkazu, který je zdrojem etiky a který svou nezrušitelností činí člověka v jeho odpovědnosti jedinečným“ (EaN).

Člověk je vyvolen k tomu, aby byl odpovědný, je mu dána „do vínku“ nekonečná odpovědnost bez možnosti svobodně ji odmítnout. „Vyvolení vyjadřuje spíše pokoru služebníka než hrdost povolání.“ (EaN) Není to tedy žádná filosofie altruismu (Já si nepřeje být dobrým vůči Ty), neboť člověk nemá možnost odmítnout pomoc druhému; vstoupil do bytí příliš pozdě nato, aby jej mohl založit, přesto je odpovědný za „celé bytí“. Musí být stále připraven odpovídat na volání druhého: „Hle, zde jsem, pošli mne!“ (Izajáš 6,8). Lévinas své pojetí absolutní odpovědnosti dovádí až tak daleko, že říká, že člověk je odpovědný i za odpovědnost druhého.

Lévinas charakterizuje vztah mezi Já a Ty na rozdíl od Martina Bubera, který hovoří o tomto vztahu jako o reciprocitě, jako asymetrický. V tomto bodě se též Paul Ricoeur rozchází s Lévinasem, neboť přiznává stejné právo na seberealizaci Já i Druhému. Domnívá se, že bez určité sebeúcty není etika myslitelná. Lévinas však říká, že nelze srovnávat to, co mohu vyžadovat od sebe s tím, co mohu vyžadovat od druhého a nelze ani očekávat, že druhý se mi bude revanšovat. Lévinas to nazývá „banální mravní zkušenost“.

Jsem vždy více odpovědný než ten druhý. Je třeba si však uvědomit, že tato nerovnost vzájemného vztahu je založena na Lévinasově pochopení lásky a morálky jakožto příkázání. Od člověka je vyžadována poslušnost, „která nespočívá v pouhém kategorickém imperativu jakéhosi universála, jež si chce střemhlav podříditi vůli, ale která se projevuje jako láska k bližnímu: láska bez Eróta, bez sebezalíbení, to jest láska poddaná neboli od-

povědnost za bližního, za jeho osud čili bratrství. Na začátku všeho vztah k druhému člověku!“ (EaN)

Třetí čili společnost

Meziosobní vztah, vztah mezi Já a Ty, Lévinas rozsáhle rozpracovává (zejména v *Totalitě a nekonečnu*). Viděli jsme, že Já je v Lévinasově pojetí nekonečně povinováno Druhému. Společnost však netvoří pouze dva členové, je zde též třetí, proto je nutné zavést zákonnost, nastolit spravedlnost a zavést instituce, které budou dohlížet na její dodržování, neboť Já neručí pouze za druhého, ale i za třetího a Já nemůže rozpoznat jaký vztah je mezi druhým a třetím. Privilegovanost druhého vůči Já je tedy omezena třetím. Objevuje se nám dvojitá úroveň: úroveň asymetrického vztahu Já - Ty a úroveň rovného zacházení, kterou se Lévinas příliš nezabýval. V *Etice a nekonečnu* pouze poznamenává: „Spravedlnost, nevyhnutelně vykonávaná institucemi, musí však být vždycky pod kontrolou původního meziosobního vztahu“. Propojení těchto dvou úrovní je slabinou Lévinasova etického uvažování a vyvolává řadu otázek. Lévinas však nemínil rozpracovat etiku do systému, ale nahlíží na ni spíše jako na určitou optiku, jako na způsob vidění skutečnosti.

Závěr

Liberální objektivizovaná společnost doposud upřednostňovala onu úroveň rovného zacházení, která umožňuje zaujetí určitého *moral point of view*. Lévinas však upozorňuje, že taková společnost, kde svoboda závisí na nějakém objektivním principu, může tento princip měnit podle momentálních potřeb současné elity a svoboda a respektování jinakostí se může stát záležitostí velmi relativní. Ačkoli plně sdílíme Lévinasovy obavy, jeho řešení, kdy místo objektivního *point of view* žádá založení společnosti na metafyzické myšlence „tajemství“, spatřujeme jako stejně problematické, neboť ono „tajemství“ se buď pokusíme zabudovat prostřednictvím konceptualizace do legislativy, utvoříme z něj *new point of view*, čímž však přestane být „tajemstvím“ a bude rovněž podléhat interpretaci a skýtat nebezpečí, že bude uchopeno novým elitismem, nebo zůstane na úrovni *étosu*, čímž ovšem neumožní legislativní založení pro fungování společnosti, zůstane na úrovni proklamace, na úrovni osobní odpovědnosti.

Obdobně si nedovedeme představit, jakými prostředky by Lévinas chtěl „kontrolovat politiku z hlediska etiky“ (EaN), aniž by zabránil jejímu zneužití. Ono napětí mezi dvěma zmiňovanými úrovněmi však považujeme za produktivní, vyžaduje však důmyslnější a komplexnější řešení.

RITUÁLY SPOJENÉ SE SMRTÍ

JEJICH KOŘENY A REZIDUA

(1. část)

Ivo Štefan

Narození, svatba, smrt – tři základní momenty v životě každé lidské bytosti, tři natolik důležité události, že na zemi prakticky neznáme kulturu, která by se s těmito jevy nebyla nucena sociálně a nábožensky konfrontovat. Jakým způsobem k takovéto konfrontaci dochází, charakterizoval, již téměř před sto lety, francouzský etnolog Arnold van Gennep ve své stěžejní knize *Přechodové rituály*. Systém těchto obřadů pomáhá každé archaické komunitě překlenout období narušení staré rovnováhy (čímž smrt jednoho z jejích členů bezesporu je) a nastolení rovnováhy nové.

Rád bych se ve svém krátkém exkurzu do problematiky věnoval třetí – nejsmutnější skupině obřadů, a to tak, jak ji známe z území bývalého Československa.

Studujeme-li zpovědní knihy – penitenciály církevních autorů raného středověku, nacházíme tam v souvislosti s pohřebním obřadem následující otázky: „Netrávil jsi noc při mrtvole, nezpíval jsi při tom dábělské písně, nepopíjel jsi u toho, nerval sis při tom vlasý, nevylévals vodu pod máry, nehráls při tom dábělské hry?“ apod. Jaké je naše překvapení, čteme-li pak záznamy etnografů z minulého století a nacházíme tam prakticky shodné jevy.

Tuto skutečnost je možno do jisté míry objasnit charakteristikou mentality venkovských komunit, jejímž nejzákladnějším znakem je přísná konzervativnost a nedůvěra k inovaci. Původ praktik, kterým se budeme zanedlouho věnovat, hluboce tkví v předkřesťanském vidění světa a přes obrovské, tisíc let trvající úsilí se je církvi nepodařilo vymýtit. Smrt nachází paradoxně až v paradigmatu konzumu našeho století. To ovšem neznamená, že by tyto praktiky tvořily v určitém časovém bodě koherentní myšlenkový systém. Jde spíše o to, že mnohé praktiky přežívají i po zániku asociační struktury, která je vytvořila. Dochází sice k interperetačním posunům daných změnou světového názoru (např. christianizace), ale vědomé opuštění úkonu, by vedlo k porušení mnohogerenačně osvědčené kontinuity, tzn., že by se společenství vystavovalo nebezpečí narušení rovnováhy (i když by se „objektivně“ asi nic nestalo). To by v psychice jednotlivce mohlo způsobit ztrátu jistoty a strach ústící v širším měřítku do socioekonomické labilit. Archaickému myšlení je vlastní aditivní nakládání s tradicí. Tak dochází k tomu, že obřadnost v jednom okamžiku reflektuje dosti hete-

rogenní představy (na jedné straně je např. respektována křesťanská představa o éterické povaze lidské duše nezávislé post mortem na těle, na druhé straně je mrtvému vkládáno do hrobu jídlo).

Stěžejním faktorem tak dlouhého přežívání předkřesťanských pohřebních praktik je představa připoutané duše. Jinak řečeno: Smrt je jen velmi hluboký spánek a musíme udělat vše pro to, aby se mrtvému v novém domově líbilo a netoužil se vrátit do světa živých. Pokud z nejrůznějších důvodů dojde k tomu, že se mrtvý vrací (v tom případě mluvíme o revenanci) a komunitě škodí (vampyrismus) potom je třeba vykonat speciální protivampyrické praktiky poměrně krutého ražení.

Etnologický materiál sledující pohřební obřady v bývalém Československu je rozptýlen v několika desítkách studií různé kvality. Ritualismus spojený se smrtí má mnoho lokálních variant a nemáme bohužel prostor k tomu, abychom na tomto místě prováděli jejich srovnávání. Jsme nuceni soustředit se pouze na základní sled pochmurných událostí. Budu-li uvádět konkrétní příklady, pak půjde o nejfrekventovanější variantu či o příklad z oblasti, kde byla ta která praktika zachycena ještě v živém kontextu. Ale ani tak to snad nebude až tak úplně nezájímavé.

Nemohu se v této souvislosti nezmínit o jistém úskalí, kterému je člověk zkoumající naši problematiku neustále vystaven. Pokud bychom chtěli být důslední a srovnávali pohřební obřady, tak jak je v minulém století zaznamenali etnografové v jednotlivých regionech, všimli bychom si toho, že sice základní osnova okruhů praktik je všude víceméně stejná, ale někde je např. s vynášením mrtvého z domu spojeno obrovské množství magických úkonů a někde je této sekvenci věnováno minimum pozornosti. Pokud se tedy etnolog chce dopracovat toho, jak tyto obřady fungovaly původně, může v podstatě zvolit mezi dvěma základními přístupy. První z nich vychází z předpokladu původní jednoty představ, které daly zkoumaným rituálům vzniknout a tam, kde mu například v středních Čechách 19. stol. něco chybí doplní to analogií ze středního Slovenska. Tvoří tak obraz, vyznívající sice plasticky a atraktivně, ale vystavuje se nebezpečí, že do jednoho systému řadí komponenty, které se vedle sebe nikdy nevyskytovaly. Druhý přístup logicky vyrůstá z tohoto argumentu a ke vzdáleným analogiím sahá jen velmi nerad. Čtenář mi snad dá za pravdu v tom, že druhý, kritičtější přístup asi vede k pravdivějším závěrům, nemáme ovšem mnoho prostoru, a tak jsem pro účely tohoto trudného leporela zvolil v podstatě přístup první. *(pokračování příště)*

...PRÁVĚ JSEM UBĚHL BĚH
TERRYHO FOXE, ALE PODVÁDĚL
JSEM, UŽEL JSEM HO...
JHENDI SE UMBERTO E.
MOŽNÁ, ŽE MĚ ZNÁTE
Z PEJŠKŮ JAKO JE
"SCHMOTIKA BINNEDEUTSCH"
V TĚTO LITERÁRNÍ
OBŠKURNĚ BYCH
VÁS MĚL SEZNAMO-
VAT SE ZÁKLADY
NÍMI LITERÁRNÍMI
TEXTY. A TAK
ZAČNĚME OD
PRA POČÁTKŮ!

...NĚČTO SE
NEBOJTE, ANI VELKÝCH
DETAILŮ, KTERÝCH JE
LITERATURA PLNÁ!

...NEJSTARŠÍ LITERÁRNÍ PAMÁTKY
JSOU Z ČINY... ONĚM KDO BY DNES
ČETL ČĪŃSKY. PROTO NEOPOVĚRNĚME
PŘEKLADEM JEDNĚ Z BAŠŃÍ Z KNĪHY ŠI-KING: 13

" VEČER, KDYŽ SLUNCE ZA HORO
CH-JANG S KLAPÍ SVOU HLAVU..."

"... TĚDĚ MĚ NAPADA, ŽE TO BYL
MINULÝ OBRÁZEK, TAK SE
LASKAVĚ PODÍVEJTE TAM..."

(PROSÍM VÁS, KDO TO STŘÍHAL? TO JE
NĚJAKÁ SPOLUPRÁCE? JA JSEM ŘÍKAL
JASNĚ, ŽE ZÁKAM PROFESIONÁLNÍ
ÚROVNĚ!!!)

(4)

"... SETKAJÍM SE SE SVOU MILOU.
JE ONA V MĚSÍČNÍM HAVU..."

"... PŘICHÁZÍM K NÍ
A ONA JIŽ SE
CHYSTÁ..."

"... CHYSTÁ..."

(MŮŽETE UDELAT
DETAIL?...
JAK TO ŽE NE?)

(5)

"... A NERĚDNU
VÁM UŽ NIC..."

(PANE E.!)

NE! NE
A NE!

POČKAJÍM
PŘÍŠTĚ

(6)

© Michal Jareš

CHILSKÝ DENÍK

RENÉ KOČÍK

Z kečuánštiny, jazyka legendami opředěného indiánského kmene Inků, se prý slovo „chili“ překládalo jako chladný. Když na konci prosince na letišti v Santiagu vystupuji z letadla, šplhá teploměr ke čtyřiceti stupňům ve stínu. V hlavním městě jihoamerického Chile nepršelo od května loňského roku a vedra, která provázejí letošní léto, lámou rekordy staré několik desetiletí. Rád proto přijímám vysvětlení, které nabízí překlad z indiánské aymarštiny. Podle ní jsem se ocitnul na „konci světa“.

Santiago je kouzelné město. Ze všeho nejvíce je ale veselé. Aspoň v lednu, kdy vrcholí léto. Spousta věcí tady útočí na city člověka, pořád se musí za něčím otáčet, než to zmizí v podzemí metra nebo za rohem. Santiago je zelené město, takové až pralesní čtvrti jsou v něm. Ráno, v parné poledne, večer pořád někdo kropí svěží trávníky. Kropič je důležité zaměstnání, v tomto městě je naprosto nepostradatelné. Mně by se například líbilo moc. Mít hadici a malé klíčky od velkého hydrantu, tu hadici tam každé ráno napojit, pořádně utáhnout závity, zkontrolovat, zda v hadici není někde nová díra, tu ihned zalepit nějakou zázračnou vodovzdornou páskou, hadici rozvinout, přísným okem zkušeného kropiče santiagských trávníků obhlédnout svůj úsek, svou plochu trávozelenou, zamžourat do sluníčka a zjistit, že i dnes si ta žlutá koule bude vybírat své výpalné, otočit pákou a vypustit na žíznivou loučku duhový proud vody. Chtěl bych trávníky na Santa Lucii kropit od rána do večera, celé dny, celé měsíce, celá léta..... Milenci by si lehali na místa, kde voda už vsákla, krásně by se převalovali, líbali se, a tráva by šustila, jako šustí mladé listí, jako když pták mává křídly, úžasný opeřenec. Stal bych se mistrem cechu santiagských kropičů a přednášel o kropení městských trávníků v kongresu a na vysoké škole.

XXXXX

Aspoň jeden večer v Santiagu být sám. Projít se horkými ulicemi a čekat na dobrodružství různého druhu a kalibru. To je moje hobby: noční

vesnice, města a velkoměsta. Čím méně je znám, tím více mne přitahují, jako hory, jako jedovaté ženy.

Mladí novomanželé, nebo snad jen staří milenci, nejspíš obojí dohromady – Andrés a Carolina – mne vezou od Felipeho domu ve čtvrti Ñuñoa do centra města. Zасыpávají mě radami, co mám dělat, co ne, kde se zastavovat a kde nikoli, teda prý se nemám zastavovat vůbec, už vůbec ne tam a tam, tam ani nemám chodit, protože tam to a jinde taky ne, protože ono. Santiago je město vrahů, chápu z toho jejich roztomilého žvatlání. Oba se při tom rytmicky pohybují, tančí na sedadle auta, když z rádia, které Andrés neustále přeladuje, spustí nějaká latinskoamerická pecka. Jedem zelenou čtvrtí, na každém kroku kropič trávnicku, usmívám se na ně a pozoruju jejich umění. Na Bella Vista se loučíme, nezbytný polibek na tvář a vítěj horečko této noci! Hned za prvním rohem porušuji dobré rady a odbočuji z hlavní třídy do postranních uliček. Špinavá a unavená ulice je zcela pustá, zastavuji se u domovních vchodů, zkoumám zvonky, hledím do oken. Všude je spousta nepořádku, smetí. Ale bezpečno, i když nějaká neobvyklá příhoda by se mi tu určitě hodila.

Příjemně mne ale mrazí. Santiago je rozlehlé město. Od čtvrti Ñuñoa jsme vzdálen asi jen deset kilometrů ulic, přes které je nataženo nejmíň pětapadesát kilometrů kropicích hadic, v nichž se pohybuje armáda kropičů. S nikým se nedomluví, jen na papírku mám napsanou adresu, na které mne očekávají. Na louce pod Santa Lucií jsem si konečně půjčil vytouženou hadici. Mladík, který trávnick kropil, se nechápavě usmívá, naznačuji mu, že mu s tím zeleným hadem nic neprovedu, ani nikam neuteču. Pochopí a rukou obsáhne svůj úsek. Pak mi předává žezlo. Kropíííím. Do středu louky, kde je tráva dobře živená a hustá, malou dávku, na pošlapané okraje více. Nejvíce vody potřebuje květinový záhon, prstem přitlačím na trysku, voda se rozstříkne v několika malých proudech, až lidé na chodníku uskakují. Mladík, co mi hadici půjčil, leží ve stínu a směje se, mačká si uhry a je šťastný, že potkal většího blázna, než je on.

xxxxx

(...) CHILE. Vzdálenost z Lisabonu do Moskvy, tedy asi 4300 km, by musel překonat ten, kdo by chtěl sedmou největší zemi

Latinské Ameriky projet od severu na jih, od západu na východ je Chile naopak úzká nudle, pouhých 300 kilometrů dělí v nejširším bodě Tichý oceán od hranic s Argentinou. Ostrov na pevnině – tak se při zběžném pohledu na mapu jeví země, do níž by se malá Česká republika vešla zhruba desetkrát. Od severu chrání Chile atakamská poušť, na jihu ledovce, na západě Tichý oceán a na východě mohutná hradba druhého největšího pohoří světa – And. Možná i díky této „izolaci“ je Chile bezesporu nejevropštější zemí z celé Latinské Ameriky (...)

xxxxx

Někdy večer jsem si ve vesnické hospodě, obtočené věncem adských vrcholků, koupil pivo a sedl si venku pod třímetrový kaktus nebo na prázdnou verandu. Seděl jsem a díval se na hory okolo, jak se s postupujícím večerem barví a tmavnou. Na čele mi usychal celodenní pot, celkově jsem chládl a čekal, až se nad obzorem objeví Jižní kříž, to souhvězdí z legend, které já vidím taky. No to je věc! To jim Na Kosárni budu vyprávět, třeba. Hory byly černé, na prašné cestě večerní víchřil prach, pak utichl ten průvan a noc zemi rozchladila. Celý večer jsem tak na zápraží venkovské hospody, ze které hlučely hlasy a žhavé písně, vydržel hodiny sedět, dívat se na polorozpadlou bílou zeď přes ulici, na seschlého hnědého starce, co u ní na povaleném hrubém kmeni pod malou stříškou z jakéhosi pomačkaného plechu vysedával, mhouřil oči, něco si pro sebe povídal a dřímal. Dědova přítomnost na tom tichém místě, strom, na kterém právě začaly zrát citróny, nakyslá vůně sraženého mléka, pohublý kulhající pes s očima mudrce, velký kaktus, kterého o jeho ostny připravily nájezdy vesnických spratků, a plachá dívka v šatečkách po starší sestře naplňovali mne pocitem těžké svobody, těhotněl jsem poznáním, že už nic nechci, chci klid, houpací křeslo. Rozlehlý dvůr plný starého harampádí a mezi tím příležitostný kdákot slepic. Chci roubovat jabloně, chodit sadem a střílet špačky, ve vysoké trávě jejich nehybná tělíčka sbírat a s pietou je pohřbívat na špaččím hřbitově v rohu zahrady. Chci dýmat z fajfky a nechat si narůst dlouhý vous. Večer pod secesní lampou listovat svým oblíbeným časopisem Celní deklarant a snít: o černých vlasech, o černých očích, o mandlo-

vé příchuti nevinných rtů. Usmívat se lehce a jen tak si pískat, drahou zubní protézu na noc ponořit do výživné lázně, spát celé dopoledne po probdělé noci, kterou krásně rušil křik jakéhosi ptáka, rytí kanců pod dubem na rozcestí. S bezzubými starci chci se chlípně šklebit nad hanbatými obrázky, ztřískat se borovičkou v hospodě na mýtince, cestou domů v lese do vykotlaného dutého pařezu nablít. Chci volat sláva a hurá a mávat jako blázen procesím, co ve jménu lepších zítřků čas od času tarasí ulice.

Mnoho cítit, málo mluvit – toť préríjní Indián, můj vzor. Nic necítit, mnoho mluvit, a navíc to i psát, co hůř, dobře to psát, a tedy sám nic necítit a druhým působit bolest – toť literát, můj nepřítel. (I. Diviš, 8.4. 1975)

Andrea roznáší pivo a kořalku hostům v malé hospodě na křižovatce na okraji vesnice La Punta asi dvacet tisíc kilometrů odtud.

XXXXX

Poslední večer jsem přišel a lehce ji políbil na tvář. Dívali jsme se jeden druhému do očí a věděli jsme, že je to naposledy, že se už nevidíme. Ne týden, měsíc, rok, už nikdy, i kdybychom žili staletí. Byl to úsměv lehký a zoufalý zároveň, takový bezradný. Běžel po tváři a celou ji prosvětloval, vléval do ní světlo, naději, život. Naše osudy se setkaly jen náhodou a jen jedinkrát. Zůstal drobný záděr v tvrdnoucí duši. Když toto píšu v zamrzlé Praze, běží mi stejný úsměv po celé tváři, směju se a pláču přes půlku světa.

Kde je studna s dobrou vodou, která křísí? Kde jsou prohrané chvíle prvních decibelů dancemjúsik? Kdo mi vysvětlí, proč zrovna tato země, hrozná Česko, kde teď musela vzniknout na nejposranějším kusu planety? Takový pech. Helmute, sebereme ranec a vyrazíme, třeba za Indrou, třeba kamkoliv. Nejdřív na Bezděz.

„Un recuerdo para un gran amigo Rene de su amiga Andrea que lo quiere mucho. Y lo voy a echar mucho demenos. Nunca avia encontrado una persona tan simpatica i respetuoso osavas que nuca. Cambies se despide Andrea. Fono 62-52-35.“

O H. BUSTOSI DOMEQUOVI JEHO STVOŘITELÉ

A. BIOY CASARES a J. L. BORGES

Co se vám na Bustosovi líbí nejvíce?

Jeho typická argentičnost. Je to, myslíme, nejlepší příklad obyvatele Buenos Aires. Má všechny jeho špatné vlastnosti – vychytralost, neloajálnost, mravní zkaženost, ale také jakousi něžnost, která je pro ně charakteristická.

Ale Bustos přeci není porteño...? (pozn. překlad.: typický obyvatel Buenos Aires)

Ne. Je ze Santa Fe. Narodil se v Putaju. Celý život ale prožil v Buenos Aires.

Kde?

V jeho západní části. Přesněji ve čtvrti Concepción.

A co se vám na něm líbí nejméně?

S postupujícím časem na něm nacházíme stále více špatných vlastností. Nejhorší je, myslíme, to, že nemá žádné morální zásady. Dá se říci, že je stále připraven změnit svoji podstatu, svůj charakter, jestliže si to „kurs“ žádá.

A jeho další chyby, méně závažnější?

Je to prospěchář, egoista, lhář, převléká kabáty, řídí se pouze tím, co je pro něj nejlepší, ve vztazích si hraje na svůdníka, neodolatelného casanovu. Když má jeho přítel problémy, zavrhne ho. Pokud se mu daří dobře, snaží se toho využít. O těch druhých mluví většinou špatně, není to čestný člověk.

Proč jste si ho tedy vybrali?

Protože on přesně vystihuje naši nespokojenost s některými věcmi v této zemi. Je to typický Argentinec – se svými chybami a se svojí pověřčivostí.

Jak vypadá? Je atraktivní?

Má 60 let. Je tlustý, s velkým pupkem. Měří 1,75 m, váží 82 kg.

Obléká se dobře?

Vždy má na sobě tmavě šedý oblek. Jestliže jej potkáte v hnědých šatech, je to proto, že mu je prodali – či dali – omylem. Stále nosí vestu. Dost opotřebovanou vestu.

Nosí prsteny?

Ano. Zlatý prsten na malíčku.

Pracuje?

V jedné státní kanceláři.

V jaké?

Teď pracuje na daňovém úřadě.

Má vyhraněné politické názory?

V této věci je ctitelem tradic. Velkým ctitelem. Je z těch, kteří věří, že země bude vždycky rozdělena na dva politické tábory, na radikály a konzervativce. Pravděpodobně vždy volil radikály.

Co Bustos čte?

Čte velmi málo. Kvůli vnějšímu dojmu ale neustále mluví o knize, kterou právě přečetl. Aby „byl stále v kontaktu s argentinskou literaturou“, jak by řekl on sám. Často například opakuje, že jeho nejoblíbenější knihou je Hlava od Goliata de Martinéze Estrady.

Je Bustos D. ženatý?

Nikdy o tom nemluvil. Zjistili jsme ale, že je ženatý s jednou tlustou a ošklivou ženou, která jej považuje za potrhlého intelektuála, jehož nemůže nikdy pochopit.

Má děti?

Ne. Ve skutečnosti v něm ani není zakořeněna touha po rodinném krbu.

O čem spolu při vašich setkáních hovoříte?

Mluvíme o počasí. A o drahotě. Dost si stěžuje na inflaci. Také nám neustále vypráví o své dovolené v Mar del Plata.

Kde se scházíte?

Většinou v jedné kavárně ve čtvrti Corrientes, která je mezi čtvrtí San Marín a Reconquista. Mockrát jsme jej pozvali do „Fregaty“, ale vždycky se vymluvil. Nesnáší cukrárny, dává přednost kavárnám.

Myslíte, že má úspěchy u žen?

Ano. Relativní úspěchy. Zvykl si dávat jim dárky, a protože je přesvědčen o kouzlu své osobnosti, velmi jej rozčílí, když mu někdo naznačí, že si těmi dárky ženy kupuje.

Chodí do kina?

Občas. Líbí se mu americké filmy o válce.

O lásce ne?

Je to takový příležitostný romantik. V kině dost brečí. Filmy o lásce má rád, ale nesmí být příliš sentimentální.

Která herečka se mu líbí nebo líbila?

Je stále zamilován do Glorie Guzmán. V tomto je také konzervativní. Nicméně jej pokaždé můžeme potkat u východu z divadla, když odtud vycházejí sboristky.

Bude žít ještě dlouho?

J. L. B.: Pro mne je už mrtvý.

A. B. C.: Mně by se líbilo, kdyby žil ještě nějaký čas.

A co si o tom myslí sám Bustos Domecq?

Nikdy jsme s ním o tom nemluvili. On nikdy nepřemýšlí o smrti.

(ze španělštiny přeložila Michaela Jančová)

11 OTÁZEK PRO AUTORA KNIHY „ATLANTIDA NA DOSAH?“

Na jaře r. 1997 zveřejnily Texty pod názvem Objevil vsetínský sochař Atlantidu? rozhovor s akademickým sochařem Miroslavem Machalou, jedním z českých atlantologů. Řeč byla o Platonově popisu bájně země, která byla obdivována antickými civilizacemi, o motivacích, které přiměly vsetínského sochaře, aby se znovu, tak jako mnozí před ním, vydal po stopách, které historické prameny a dokumenty naznačují. Po dvou letech od našeho rozhovoru sedíme s Miroslavem Machalou opět, vedeme rozhovor, tentokrát však máme před sebou jeho knížku, která právě nyní, počátkem června 1999, spatřila světlo světa. Má název Atlantida na dosah? Ptáme se:

Texty: *Nevyjadřuje otazník v názvu knihy jistou pochybnost o tom, k čemu jste při hledání bájného ostrova dospěl?*

M. Machala (dále M. M.): Nevyjadřuje pochybnost, ale otevřenost. Otevřenost novým dokladům a poznatkům, z nichž bych nejraději měl ty, které by se opíraly o výsledky nové, hlubší expedice. To znamená expedice, která by mohla být velkoryseji pojata. Ale to je především záležitost peněz.

Texty: *Odkud se bere ta touha, a u vás byla opravdu zřejmá, zhmotnit, vyjádřit svou představu o tak komplikovaných věcech knižně?*

M. M.: Chtěl jsem především zpevnit myšlenku, nenechat si ji pro sebe, chtěl jsem se o ní podělit s ostatními.

Texty: *Odkud berete jistotu, že myšlenka, která zajímá vás, bude zajímat také mnoho ostatních, hlavně pak čtenáře?*

M. M.: Atlantida je velmi silné a řekl bych věčné téma. Drží při životě velké mysterium, které svět a lidé potřebují. Vždycky to lidi zajímalo, a to už více než 2000 let.

Texty: *Toto téma, téma Atlantidy, bylo uchopeno, i když s rozdílnou přesvědčivostí, mnoha, možná stovkami atlantologů – snůlků i seriózních bada-*

telů. Může vůbec někdo, vás z toho nevyjímaje, přinést ještě k problému něco převratně nového a přesvědčivého?

M. M.: Kdybych si myslel, že jdu ve vyjetých a starých známých stopách, ani bych se o vydání knížky nepokoušel. Myslím si, že většina atlantologů vykazuje hodně stereotypní pohled na Atlantidu. Slušně akceptují jeden druhého, jeden vychází z pohledu druhého a všichni lpí na poměrně věrné interpretaci Platona. Já si myslím, že je třeba tyto stereotypy a předsudky překonat.

Texty: Z předložského rozhovoru s Vámi vyplývá, že nejpůvodnější na vaší myšlence je otázka lokalizace Atlantidy, i když neprozrazujete, samozřejmě z mnoha důvodů, kam ji umísťujete. Dnes už to můžeme prozradit. Stále považujete svůj objev v oblasti Mauritánie (Islámské republiky Mauritánie), za nejpůvodnější část řešení záhady Atlantidy?

M. M.: Do jisté míry ano. Dospět k impozantnímu útvaru Guelb er Richat v Maurétánii bylo dlouholetou záležitostí. I pro mě překvapivou. Samotný snímek Guelb er Richatu pořízený z americké družice a následující propočty podrobných map získaných v Geografickém institutu v Paříži pak působil jako zjevení. Kráter Guelb er Richat se vynořil z hlubin času sám.

Texty: Připomeňme ještě jednou zdroje vaší prvotní inspirace.

M. M.: Samozřejmě Platon a dialogy Timaios a Kritias. Skoro sympatičtěji však na mě působí zmínky o Atlantánech v Herodotových dějinách. Herodotos je věcnější, skromnější, konstatuje. Nepíše umělecký text. V Platonových dialozích je estetický rozměr podstatný. Uvěřil jsem Herodotovi a zkoumal dál, rozvíjel jsem jeho myšlenku, přecházel k archeologii, geologii, myšlenky postupně zpřesňoval a potvrzoval přímo na místě v Africe.

Texty: Ještě jednou se vracím k osobitosti vašeho pohledu na Atlantidu. Nebude vám vadit, když si na rozdíl

od vás budu myslet, že největší přínos vašeho obrazu Atlantidy, i když všichni ji především hledají a chtějí lokalizovat, vidím v tom, že jste opustil Platonův popis atlantské civilizace utopené ve zlatě a ohromném bohatství? Odvažujete se Atlantany (někde se spíše hovoří o Atlantidanech) vidět jako rozvinutou, v harmonii žijící společnost, která ale nijak mimořádně nevybočuje z možností, které vymezuje jejich doba, doba, v níž žili?

M. M.: To mě nevadí. Dokonce mě to těší.

Texty: *Jaký ohlas očekáváte po vydání knihy?*

M. M.: Reakce budou jako vždy kladné i záporné. Z obou se lze poučit. Jsem klidný, určitá jistota a vnitřní klid pramení z vědomí, že vstupuji do velkého rozhovoru, který se už po staletí vede.

Texty: *Co se může ve vaší knize především stát předmětem kritiky?*

M. M.: Myslím si, že zvláště silně se bude připomínat, že podle Platona byla Atlantida klasickým ostrovem. To vidím poněkud jinak. Ani já nejdu zcela mimo tuto představu, ale je tady poměrně radikální změna pohledu. O tom píšu dost podrobně v knize.

Texty: *Zdá se mi, že na některých místech příliš zvýrazňujete mytologii a mytologické události a používáte je jako argumenty. Neoslabuje to myšlenku, pro kterou chcete čtenáře získat?*

M. M.: Jádro mýtu je v realitě. Problém je dostat se k tomu jádru. Víc k tomu nemám co říci.

Texty: *Jak jste celkově s knihou spokojen, s její výtvarnou, grafickou podobou?*

M. M.: Člověk by neměl chválit to, co je z větší části jeho, patří jemu a za co by měl být jistým způsobem odpovědný. Knížka se mi líbí, za to dík všem, kteří myšlenky fandili a na vydání se podíleli.

(Za Texty s akademickým sochařem Miroslavem Machalou rozmlouval D. Malina)

ŠŤASTNÝ VĚK MÝTU NESKONČIL!

Hra na **KEBY** ve stejnojmenné knize Igora Otčenáše s podtitulem **Rýchle dejiny budúcnosti Slovenska** je surovou a zároveň očistnou provokací. Nevybírávě klade otázky a odpovědi nechává na čtenářích (respektive na voličích?!). Vydání Otčenášovy knihy se u našich sousedů bezesporu stalo literární (ale i komerční) událostí předešlého roku. Více než příznačné bylo načasování jejího vydání těsně před volbami. Dnes už – více jak po půl roce – Otčenášova kniha poklidně leží na pultu téměř jediného slovenského knihkupectví v Praze vedle Ďuricových „proľudáckých“ *Dejín Slovenska a Slovákov*. Téměř totožná grafika obou knih čtenářům už na první pohled zřetelně prozrazuje autorovu polemiku s Ďuricovými *Dejinami*, jež zcela vážně budují identitu Slováků na falešných mýtech. To, co nejvíc láká v Otčenášově hře na **KEBY**, je nutná rezignace na logiku reálného světa. Svízelnější a na Slovensku o to více neobvyklá je fabulace, která se odráží od důmyslně vykonstruované koncepce dějin, zvláště pokud jde o historii poválečnou. K tomuto kroku je zapotřebí nejen autorské sebekázně, ale i neustálé schopnosti reflektovat vlastní národ. Přičemž Otčenášova narativní struktura poválečných dějin si uchovává dominantní postavení subjektu: ať už v rovině výrazových prostředků nebo v řazení samotných narativních řetězců. Východiskem Otčenášova postupu je změna totalitních emblémů po fiktivním vítězství tzv. Tisícročnej Ríše: ze Stalingradu je Hitlerburg, Andrej Hlinka je Otcem národa, povinným cizím jazykem se stala němčina, na vysokých školách se vyučuje nacistika-hitleristika... A co víc: Slovensko je Hitlerem odměněno za svoji loajalitu za 2. sv. války: Msgr. Tiso se stává prvním prezidentem. „Ríša“ dokonce splní odvěký sen Slováků: v rámci rozsáhlých národních přesunů v Evropě jim umožní přístup k moři. *„Jeho podstata spočívala v tom, že každému národu Eu-*

rópy mal byť podľa miery jeho účasti či naopak odporu vo Veľkej národnosocialistickej vojne udelený nový životný priestor. Ten pôvodný, európsky, mal pripadnúť logicky a demokraticky Nemcom ako Večným Víťazom.“ /str. 18/ Legendárni role byla právě v těchto fiktivních dějinách pochopitelně přidělena bývalému premiérovi. Mečiar stanul v čele povstalců, kteří odmítli odsunutí na Krym. Jeho existence je od počátku dějinného příběhu mýtizována: „Veliteľ bolo mocné chlapisko, opášané dvoma nábojnicovými pásmi krížom cez mohutnú hrud. ...Potom emisárom predstavilo svoju pravú ruku politruka Sašu Dubčeka, hrdinu odvážnej ofenzívy slovenských povstalcov, ktorá neskôr vošla do dejín nášho národnoslobodzovacieho boja ako Krymská jar.“ /str. 82/ A v okamžiku, kdy se už stal součástí národního mýtu – jako „Neskorumpovateľný“ – začíná „ďalšia rýchla budúcnosť Slovenska“ /str. 98/.

Obměněná totalitní rétorika je bohatě doprovázena fotografiemi, které však nepřetvářejí fikci v reálný poválečný vývoj Slovenska, ale otevírají sarkastický rozměr textu. Skrze výsostné právo smíchu Igor Otčenáš vypovídá o mnoha mýtech, jež jsou v slovenských dějinách tabuizovány. Avšak nezapomeňme (říkají Otčenášovy dějiny-perzifláž), šťastný věk mýtu neskončil: nakročená Leninova socha – coby věrná podoba „Neskorumpovateľného“ – kráčí k prezidentskému křeslu...

Jana Pátková

POPEL, KOCOVINA A VYČICHLÝ PARFÉM

Pavel Šrut byl odjakživa básník, říkal jsem si, když se mi do rukou dostala jeho knížka KONZUL V AFRIKÁNECH. A proto musí i tohle být něco extra, i když jde pouze o sebrání všemožných próziček a fejetonů z let 1990 – 1997. Prdlačky, švagrová...

Konzul v afrikánech není žádný konzul z Horní Volty, ale obyčejný psací stroj typu Consul, jenž byl vyhozen z okna. Stejně tak i prácičky Pavla Šruta jsou tak

trochu vyhozené z okna. (Nebo spíš sebrané zpod stolu.) I když se v nich občas hezky vzpomíná na Skácela nebo Koláře nebo Brouska, je to jen a jen zbyteček, popílek z těch cigaret a doutníků, o kterých se tam tak mohutně píše. Je hezké, vědět, že se jednou na Silvestra pilo s právě propuštěným Ivanem Martinem Jirousem, což skončilo kotlem polívky na hlavě. Je fajn znát poslední dopis Skácela i odpověď na něj. A třeba si přečíst krásnou – ač feministickou – pohádku o Sermerssuak, která se vysmívala mužům způsobem: „Kde jsi byl, když se rozdávala varlata?“ (s. 148). Jenže proč sakra ten Martin Pluháček, jakožto výkonný nakladatel z Petrova nedonutil napsat Pavla Šruta tlustopis vzpomínek, když už mocímermo chtěl vydat Šrutovu knížku? Bylo by to přeci jen záslužnější, než sebrat novinové paběrky, občas – jak sám Šrut přiznává – psané v tzv. „dead timu“, to značí na poslední chvíli, možná že na cestě po schodech do redakce. (A podobný vtípek jako je citace ze čtenářského dopisu Václava Bartoška, jenž se diví, proč se Pavel Šrut neustále vyjadřuje k tomu, že ho nic nenapadá, už tu byl, přímo v nakladatelství Petrov. Stačí přeci jen otevřít knížku Die Ausgewhlten Schriften z nakladatelství Petrov na straně 57.)

A tak se z velkých lásek stávají jen vzpomínky na parfém a z láhví jen kocoviny. Přitom Pavel Šrut nikdy nebyl troškař nebo kecal. Jenže je rozdíl mezi juvenilií a poezií. Snad jen ty dvě písmena na konci se shodují. A to je celkem málo.

Michal Jareš

Pavel Šrut: Konzul v afrikánech. Petrov 1998, 167 stran.

MYSOFILIE DIVÁKA

Jakou odezvu může u nás mít film, který pojednává o éře tzv. glam rocku, což byl hudební proud na začátku 70. let, kdy po Beatles a konečně i po hard rocku přišla prázdnota plná exkrementů typu Sweet, T. Rex nebo Garry Glitter? Pro srovnání v českých luzích a hájích – Viktor Sodoma a skupina F.R.Čecha a jejich

Papoušek Kakadu. Jelikož se ale v té době u nás cosi normalizovalo, je Sodomma jen berličkou. Chybějící srovnání na úrovni je problém, se kterým se při sledování filmu VELVET GOLDMINE – SAMETOVÁ EXTÁZE můžeme setkat a může nás skolit.

Tento film popisuje hudbu a život oněch výše zmíněných výpotků, i když si do názvu vybral opus Davida Bowieho z jeho slavné desky Ziggy Stardust. A právě Bowie je ve filmu angličana Todda Haynese jakýmsi předobrazem, ikonkou, která počítá v popu s penězi a v penězích vidí pop.

Vše začíná koncertem nikdy neexistující hvězdy Briana Sladea a jeho skupiny Venus in Furs (konotace jak na Velvet Underground tak i na skupinu Slade, kterou tuzemec ještě může postřehnout, ovšem množství narážek je příliš spjatých s Anglií a proto se něco může zdát jako nesrozumitelné). Brian Slade vystupuje jako hrdina Maxwell Demon – Bowie a Ziggy – a je dřív než otevře ústa zastřelen na otevřené scéně. Jenže se zjistí, že vše bylo fingované a že Brian žije. Tím ale skončil pro své fanoušky a zmizel ze scény. Psal se rok 1974...

O deset let později v Novém Yorku se uprostřed obří okurkové sezóny vzpomene na deset let starou událost a reportér Arthur, který na začátku sedmé dekády prožíval vzestup a pád Maxwella Demona jako pubescent, má zjistit, co se vlastně s Brianem po střelbě stalo. Setkává se s jeho prvním manažerem i jeho bývalou ženou. Všechno jejich vyprávění je tu a tam lehce doplněno i vzpomínkami samotného Arthura, který na tom či onom koncertu byl. Nakonec se zjistí, že Brian Slade si jen změnil jméno a žije dál v showbusinessu jako obrovsky populární zpěvák. Jenže aby to nebyla taková prvoplánová nuda týkající se peněz, je to celé vyprávění zabaleno pěkně do sameťu, kalhot do zvonu, bisexuálních hrátek, rtěnek ve vlasech, Oscara Wilda a do návštěvy mimozemšťanů. Ano, ani ti nezůstali ušetřeni...

A samozřejmě do hudby a podivných klipů. Trn z paty tomuto jinak ryze ost-

rovnímu filmu vytrhává herec Ewan McGregor v roli jistého Curta Wilda, což je chvíli Iggy Pop a posléze – když si obarví vlasy – slavný sebevrah Kurt Cobain. Mrtvolám se neublíží. McGregor, který ve filmech jako Trainspotting nebo A Secret Life teprve nabíral dech, tady začíná vydechovat. Jistý Leonardo DiC. je proti němu kloakou motolice, možná tím, co z té kloaky vyjde. Kvůli McGregorovi stojí ten film určitě za vidění. (Dokonce sám zpívá někdejší hitůvku Iggy Popa T.V. Eyes).

Ale jinak – jak kdysi vtipně pronesl Lennon, ta sedmdesátá léta stála za hovno. Glam rockem ten velký průser začal a trval až do příchodu juchajícího punkového hnutí. Film o lejnu tedy může mít několik možností – buď realisticky ukáže, jak to všechno bylo, a pak to bude jen záběr výkalu. Nebo to všechno opentličkuje a bude to trus s mašličkou. V případě Sametové extáze se podařilo odpoutat se od té základní materie, ale pořád se tam cpe – stejně jako nikým nehlídané mikrofony, které opět lezou do záběru, to to nikdo nehlídá??? – ten kus harmasanu. A tak, když usednete a jдете dobrovolně na tehle film, se chtě nechtě stáváte mysofilem, což je podle odborné literatury člověk, jenž je vzrušen lidskými výkaly. Naštěstí jen dvě hodiny.

Aneb: Kids Are Against the Seventiens.(Mike Watt).

Michal Jareš

Sametová extáze (Velvet Goldmine). Anglie 1998. Režie: Todd Haynes.

